

МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ ІСТОРИКІВ ПРАВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА імені В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
КОМІСІЯ ПО ВИВЧЕННЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА
ПРИ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОЗНАВСТВО В
АНТРОПОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ
ПРОСТОРІ: ІСТОРІЯ,
СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ**

*до 70-річчя Інституту держави і права імені
В. М. Корецького НАН України*

Матеріали

XI

**Міжнародної
історико-правової
конференції**

**30 травня – 2 червня 2019 р.
м. Умань**

**Київ-Херсон
2020**

УДК 340.1
У45

*Рекомендовано до друку Президією Міжнародної асоціації істориків
права та Вченою радою Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

У45 Українське правознавство в антропологічному вимірі та європейському правовому просторі: історія, сучасність, перспективи: до 70-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України: матеріали XL Міжнародної історико-правової конференції, 30 травня – 2 червня 2019 р., м. Умань / ред. колегія: І. Б. Усенко (голова), А. Ю. Іванова (відп. секр.), В. Є. Кириченко, Н. М. Крестовська, О. О. Малишев, І. В. Музика, Є. В. Ромінський, О. Н. Ярмиш. Київ-Херсон : Олді-Плюс, 2020. 304 с.

ISBN 978-966-289-482-0

У матеріалах конференції представлено стислий виклад доповідей, поданих на XL Міжнародну історико-правову конференцію «Українське правознавство в антропологічному вимірі та європейському правовому просторі: історія, сучасність, перспективи: до 70-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України» (м. Умань, 30 травня – 2 червня 2019 р.).

ISBN 978-966-289-482-0

© Міжнародна асоціація
істориків права, 2020

**INTERNATIONAL ASSOCIATION OF HISTORIANS OF LAW
KORETSKY INSTITUTE OF STATE AND LAW OF NAS OF UKRAINE
COMMISSION ON RESEARCHING OF HISTORY OF UKRAINIAN LAW
UNDER PRESIDUM OF NAS OF UKRAINE**

**UKRAINIAN JURISPRUDENCE IN
THE ANTHROPOLOGICAL
DIMENSION AND IN THE
EUROPEAN LEGAL SPACE: HISTORY,
MODERNITY, PROSPECTS**

*To the 70th Anniversary of the Foundation of Koretsky
Institute of State and Law of NAS of Ukraine*

Materials of the

**XL
International
historical juridical
conference**

**May 30 – June 2, 2019
Uman**

**Kyiv-Kherson
2020**

UDC 340.1
U31

*Recommended for print by the Presidium of International Association of
Historians of Law and Academic Council of Koretsky Institute of
State and Law of NAS of Ukraine*

U31 Ukrainian Jurisprudence in the Anthropological Dimension and in the European Legal Space: History, Modernity, Prospects: to the 70th Anniversary of the Foundation of Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine: Materials of the XL International Historical Juridical Conference, May 30 - June 2, 2019, Uman / Editorial Board : I. B. Usenko (Chairman), A. Yu. Ivanova (Executive Secretary), V. Ye. Kirichenko, N. M. Krestovska, O. O. Malyshev, I. V. Muzyka, Ye. V. Romynskyi, O. N. Yarmysh. Kyiv-Kherson: Oldi-Plus, 2020. 304 p.

ISBN 978-966-289-482-0

This edited volume features the presentation of papers submitted to the XL International historical juridical conference «Ukrainian Jurisprudence in the Anthropological Dimension and in the European Legal Space: History, Modernity, Prospects: to the 70th Anniversary of the Foundation of Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine» (Uman, May 30 - June 2, 2019).

ISBN 978-966-289-482-0

© International Association
of Historians of Law, 2020

ЗМІСТ

Крестовська Н. М. (Одеса) Антропологізація предмета історико-правової науки.....	11
Бондарук Т. І. (Київ) Правознавці і їх роль в суспільствах (український контент).....	18
Ситник О. М. (Мелітополь). Історико-правова освіта в Україні: сучасні проблеми та перспективи.....	24
Бойко І. Й. (Львів) Місце і перспективи історико-правової спеціалізації для підготовки магістрів права в Україні	32
Андрусишин Б. І., Токарчук О. В. (Київ) Український сектор європейського правового освітнього простору 20-30-х рр. ХХ ст.	42
Матвеева Л. Г. (Одеса) Вплив сучасної юридичної еліти на формування правової культури	48
Усенко І. Б. (Київ) Правознавці Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України як еліта сучасної української юридичної науки ..	53
Ромінський Є. В. (Київ) Постать давньоруського правника на сторінках правових текстів XI–XV ст.	58
Ковальова С. Г. (Миколаїв) Правник у стінах середньовічного європейського університету та поза ними (XII–XV ст.)	63
Малишев О. О. (Київ) Історія права, зодягнена в гекзаметри (переклад поеми Петра Роїзія «De origine iuris»)	72
Цветкова Ю. В. (Київ) Антропологічний метод у визначенні свободи віросповідання у мультірелігійних державах на прикладі протестантизму у Речі Посполитій	82
Сокальська О. В. (Київ) До витоків англійських каторжних тюрем: Hard labour Act 1776 року	89
Головко О. М. (Харків) Українські вчені-правознавці ХІХ – початку ХХ ст. про виникнення права і держави	94

Гавриленко О. А. (Харків) Юристи-міжнародники Харківського університету в XIX – на початку XX ст.	103
Музика І. В. (Київ) Правові відносини у вимірі антропології права і соціології права в вітчизняній правовій думці XX ст.	113
Маховенко Е. Г. (Вильнюс, Литва) Конституційний статус Учредительного сейма Литви 1920– 1922 гг.	118
Іванова А. Ю. (Київ) Нормопроекування в Єврейській національній автономії як частина законотворчого процесу Української Народної Республіки	129
Широкова-Мурараш О. Г. (Київ) Застосування методу правової антропології в розробленні сучасної концепції заборони та протидії дискримінації у сфері захисту прав людини	137
Кіндюк Б. В. (Київ) Проблеми використання юридико-біографічного методу в наукових дослідженнях	147
Опольська Н. М. (Вінниця) Становлення права на свободу творчості в Стародавньому світі	155
Бернадський Б. В. (Київ) Правознавство під прицілом спецслужби	166
Рекотов П. В. (Запоріжжя) Правова соціалізація та соціально-правова комунікація: взаємозв'язок і взаємозумовленість	175
Телькінен Т. Е. (Київ) Правознавець (правник, юрист): поняттєво-термінологічний апарат професії та роль, статус, місце, значення в історико-правовій реальності	180
Мороз С. П. (Дніпро) Державорозуміння та його місце у правовій системі України: проблемні аспекти	188
Пальченкова В. М. (Запоріжжя) Пенітенціарна система та революція (1905–1907 рр. в українських губерніях Російської імперії)	198
Кольбенко А. В. (Львів) Тенденції правового виховання молоді в Україні (історія та сучасність)	208
Мельничук О. Ф. (Вінниця) Право як засіб протидії боулінгу та мобінгу	212

Ковальчук І. В. (Львів) Особливості формування та функціонування австрійської судової системи у Галичині (1772–1848 рр.)	221
Худояр Л. В. (Київ) Християнська антропологія в філософсько-правовій думці козацько-гетьманської доби	227
Сворак С. Д. (Івано-Франківськ) «Основи державного устрою Галицької Республіки» в контексті європейської правової культури	233
Іванов О. Ю. (Київ) Цивілізаційний вимір європейської правової традиції: до постановки проблеми	240
Кучеренко Д. С. (Запоріжжя) Понятійно-правове мислення у Давній Греції: «теорія ідей» Платона у діалозі «Євтифрон»	245
Патлячук О. В. (Слов'янськ) Юридична техніка природоохоронних норм Соборного Уложення 1649 р.	250
Горбачов В. П. (Донецьк) Питання прокурорського нагляду за мировою та судово- адміністративною юстицією в Російській імперії	259
Самойленко О. О. (Київ) Перші жінки в юриспруденції	264
Зозуля Є. В. (Кривий Ріг) Ціннісні орієнтації В. І. Вернадського як основа його державницької, політичної та науково-організаторської діяльності в Україні (1917–1921 рр.)	272
Патлячук В. Н. (Ірпінь) Основні положення Конституції Республіки Польща 1921 р. ..	277
Андрушко А. В. (Ужгород) Злочини проти свободи, честі та гідності особи за Кримінальним кодексом Польщі 1932 року	284
Окіпнюк В. Т. (Київ) Юридичне регулювання діяльності органів МДБ щодо контролю за адміністративно репресованими особами у післявоєнний час	289
Відомості про авторів	293
Міжнародна асоціація істориків права (довідка)	297
Покажчик видань матеріалів історико-правових конференцій МАІП	299

О. О. Малишев
(Київ)

ІСТОРІЯ ПРАВА, ЗОДЯГНЕНА В ГЕКЗАМЕТРИ (ПЕРЕКЛАД ПОЕМИ ПЕТРА РОЇЗІЯ «DE ORIGINE IURIS»)

Поема видатного уродженця арагонського міста Альканьїса, ренесансного юриста і поета-гуманіста, одного з головних дійових осіб вітчизняної історії права доби Великого князівства Литовського Петра Роїзія (ісп. – Pedro Ruiz de Moros, бл. 1505–1571 рр.) є унікальною пам'яткою правової думки. Це чи не єдина відома нам ренесансна поема, де автор поставив собі за завдання викласти у віршованій формі тодішній «університетський курс» історії права.

Поема вже була предметом обговорення на одній з попередніх конференцій МАП, за наслідками якої нами спільно з колегою з Університету Сарагоси, Р. М. Мариною Саес, було опубліковано статтю, у якій дається докладний літературознавчий та історико-правовий аналіз твору¹. Тут коротко слід нагадати, що його було написано орієнтовно у 1540-х рр., коли Петро Роїзі викладав римське право в Краківському університеті. Поема відзначається своєю дидактичною спрямованістю та, імовірно, мала на меті спростити опанування історії права. Спроба підвести студентів до розуміння права через мистецтво видається доволі характерним прийомом ренесансної юриспруденції та правової школи «*Mos gallicus*» (французький звичай), представником якої був іспанець Петро Роїзі, який здобував освіту в університетах Лериди, Падуї та Болоньї і був учнем засновника ренесансної юриспруденції Андреа Альчато.

За наслідками тривалого осмислення тексту твору в процесі його перекладу, можна додати до раніше нами опублікованого ще низку спостережень. Кожен з чотирьох фрагментів, у яких поема дійшла до нашого часу, мають свою специфіку та особливу спрямованість. Два фрагменти (другий і третій) є зовсім короткими. Перший і четвертий – доволі довгі.

Лише перший фрагмент є явно незавершеним. Цей фрагмент, який ми призвичаїлися називати «історичним», найбільше відповідає заголовку всієї поеми «*De origine iuris*». Цей заголовок є наочним відсиланням до другого титулу першої книги Дигестів Юстиніана, назва якого починається тими самими словами («Про походження права, всіх магістратів та про спадкоємність знавців [законів]»). У фрагменті, який і змістовно сильно перегукується з відповідним титулом Дигестів, йдеться про походження трьох видів права (*ius naturale*, *ius gentium*, *ius civile*) та історію

римського права від найдавніших часів. Оповідь уривається на періоді складання законів XII таблиць.

Другий фрагмент міг слугувати альтернативним початком поеми. Якщо в першому фрагменті в перших рядках наслідується Енеїда Вергілія, то в другому фрагменті гекзаметр більш спондеїчний. Попри грузність цього «золотого гекзаметру», цей фрагмент за змістом є найінтимнішим і його можна назвати «мотиваційним», адже тут розкривається авторська мотивація до написання твору. За прикладом Лукреція Кара, Петро Роїзій вказує на складність поетичного викладу складної наукової матерії. Разом з тим автор готовий подолати всі перешкоди і вивести читача на правдиву стежку.

У третьому фрагменті розглядаються певні філософські теологічні питання про величність Творця і його творіння, невидимість і водночас багатопроявність безсмертної душі, що є в кожній людині. Хоча тут майже не йдеться про право, ця частина має методологічне значення для твору, підкреслюючи також його барокові підвалини.

Четвертий фрагмент є практично-дидактичним. В ньому розповідається, для чого потрібне вивчення юриспруденції, даються вказівки стосовно того, як опановувати право, поводити себе в суді. Моральні повчання перемежуються тут із порадами навчитися мистецтву брехні, перевтілення та зміни позиції в процесі судового розгляду. Юристам слід вчитися виявляти в аргументації опонента не лише брехню, а й вплив на неї душевного захворювання або Ерінії (мотивів помсти та ненависті). Завершується цей фрагмент натхненними рядками щодо кінцевої мети навчання – переходу до якогось нового всесвіту, який нагадує своєрідний рай для правників.

Нижче подається поема Петра Роїзія «Про витоки права» у нашому авторському перекладі з латини. Оригінальний латинський текст взято за єдиним існуючим виданням поеми у збірці, вдианій в 1900 р. Б. Кручковичем².

Петро Роїзій

ПРО ВИТОКИ ПРАВА

Переклад з латини – Олександра Малишева

- раво вславляю й людей у світу обширі, де Цезар
Править й царює, могутній, до самих кордонів теренів.
Став ти мені, всім речам і народженню світу початком,
Батько божеств і людей, цар над всіма і Творець,
V Бог Триєдиний – життя нашого частка найбільша,
Ти – автор віршів моїх – не пуста Теспіадів примара,
Як і не Аполлон, протяжними кудрями славний.
- З самих засад, рід людей, птахів і тварин, і у морі
Синім насельці, спільно понесли небесне і світське
X В певних сферах предметів право для всіх однакове.
Згодом тим самим шляхом і племена, ні в чому не спільні,
Разом з життям одночасно приймають права найсвятіші.
Звідси і віра в богів, пієтет до батьків і Вітчизни,
Людська до ближніх любов і усяке святе благочестя.
- xv Муж і дружина його, сполучені задля потомства,
Людський відтворюють рід й розростанням його вберігають.
Цими законами спільність людську і життя благодатне,
Люди могли берегти у століття достатку рясного.
З часом, натомість, безумство і душ розладнання невпинне
- xx В світі запанували і влади жага злоумисна
Щодо рідного права повагу святу зруйнувала.
Право, не знане первісній добі та недавньому світу,
Зброєю дане в боріннях, майна і тіла опіка,
Та, що себе і своє береже, до сили вдаючись,
- xxv В наступі ратнім зродилась у ворога списом летючим.

Вже обідравши й піддавши ворога смерті, не сите
Право було. Тому рідкісна милість скаженого Марса
Вчить покупця полоненого ворога взяти в кайдани.
Волго дарує йому лише, як за себе заплатить,
xxx Чи то від доброго пана заслужить він милість найвищу
Рабством суворим й покірним життям у ярмі безнадії.

Ось вже народи поділені та розбудовані царства,
Пана ім'я ненависне повсюди в тім краї лунає,
Всюди безмежним іще в давнину розмаїтим теренам
xxxv І полям, що раніше кордонами не позначали,
Всім їм належну особність й речевість закони ввіряють.
Йдуть до полів володільці, довкола накреслені межі,
Плуг накерований мітить громаді, де ставити місто.
Міста довкола того височенні здіймаються мури,
xl Вежі найперші високі відтоді встромляються в зорі,
Та глибочезні рови зусібч оточують стіни.

З правом приходить усталена міць узаємних стосунків.
Стягують нас пов'язальні мотузки з вузлів легітимних.
Досі вживав рід людський однакові повсюди закони,
xlv Ті, що в зародку зі світу ніжним нутром неподільні,
З давніх-давен нас навчали того, як жити достойно,
Або закони, що потім, як перші назад відступили,
Злочин же наш учинився на суходолі й в повітрі,
Пізно до тями вернувшись, нещасна країна прийняла.

L Згодом, як муром народ оперезав городище,
Всюди, як стіни постали завадою люті ворожій,
Щоб між самих городян якась їхня схиблена пристрасть,
Не зруйнувала громади та доброго миру дозвілля,
lv В тому закони священні та переконливі страхом
Місто схвалило й зростило відтак у правах нескінченних.
Звідси різняться народні звичаї і все розмаїття
Сталось найперше у формах речей і обрядів, і всяке,
Що є в людей, і яке до самого життя приналежне.
Варвар — одне, а грек — інше робить для себе прийнятним
lx Згідно з законом своїм те, що важить в його міркуванні,
В решті ж довірився тому, що зблизька прозріте в природі.

Довга між тим оберталась різних віків верениця,
Ковзали довгі століття, прискіпшені небом юрливим,
Час до нового часу шлях торує своїми ж слідами
lxv Й далі тече, і на крилах злітає ера мінлива.

Так по загибелі Трої, славнішої всього на світі,
Всякого й всюди народу і міста впокорення сталось.
Рим вирина в чистім полі й угору верхів'я здіймає,
Крону розносить у боки, розперту в жахах і погрозах.
lxx Славлю я право його, переказую римські закони.

Ромул — засновник, одразу і цар, і суддя справедливий,
Спершу за розсудом правив, а не за певним законом,
Чесно над всім царював царською волею добре,
Протягом років найперших той стан шанувала й громада.
lxxv Згодом зростати став Рим і навсібіч розповзатись
Нових усе повсякчас він бачив, плодючий, Квіритів,
Ромул тієї доби, батько міста і цар славнозвісний,
Тричі по десять частин весь той народ поділяє,
«Курією» нарекли полохливі серця за турботи,
lxxx Адже крізь курії ті й республіку цар курував.
Царські закони тоді дарував він народу й священні
Всім дав права. І так само робили рекси й наступні.
Всі у однісіньку книгу закони зібрав ті Папірій,
Кажуть, стерпіти не міг, щоби сплутались десь без розбору.
lxxxv Звідти «Папірним» оновленим іменням зване те право
Хоч не тому, що Папірій вклав щось від себе в закони,
А лиш за те, що їх, вчений, до того розсіяних всюди,
В повнім порядку зібрав і вписав до єдиного тому.

Згодом невдовзі царів із міста римляни прогнали —
xc Гордий Тарквіній до того призив царюванням скаженим,
Адже був лютий від роду й засліплений хтивим бажанням,
З гніву на царські закони єдність у місті й розпалась.
Втративши владу тоді, та змушені фасції скласти,
Гнані закони облишили Рим й Капітолій високий.
xcv Право суворе трибунів тисне і править у місті.
Радше, утім, за правом непевним, а не за законом,
Наново жити почали замішані в смуті Квірити,
Як і колись, як ніяким законом не керувались,
А лиш велінням твоїм та наказам, Ромуле, вірні.

C Двадцять приблизно років промайнуло у вирі сваволі,
Потім народ ухвалив допустити до міста аргейців,
З ними від греків тоді, бо квітли їх царства в ту днину
Ладом урядним, вже право і звичаї запозичались.

Мав тоді спертися Рим на закони грецькі та звичай,
cv Звідти у мирі прекрасному знов, як колись, відродитись.

- Взяті права та обряд, який застережено з вжитку,
В десять таблиць вирізають й до спільного відома ставлять
Тут на майдані при Рострах, народу усьому на очі,
Так, щоби люди завчали і знали усе те докладно.
- сх В рік той обрали мужів, їм право і владу сукупні
Ввірено, щоб викладали сенс перейнятих законів,
З тим, як побачать, що в них щось є непридатне для Риму,
Швидко скасують таке, без зволікання і страху.
- схv Перешкоджається ж правом той акт, щоби їх постанову
В суд скерували по скарзі, щоб розібрати свавілля,
В час, як для інших випадків право таке застосовне.

- Линуть до праці бадьорі, крізь себе усе пропускають,
Очі й серця уперед до всього нового звертають,
Всюди прогалини бачать — старанного труду підставу,
схх Вдень і вночі надихаються щиро у пристрастях гострих.
Йдуть і вертають, як труд і праця велика їх кличуть,
Щойно сховається щось під покровом виразів сумнівних,
З тої облоги зі слів, щоб не розрослась тяганина,
Те розтлумачать й на світло справу розкрити виводять.

Фрагмент II

- сххv Славні вам оповім я римського права засади
Із арголічним доважком, що дали нам давні Атени,
В ньому незримі й глибинні, далеко заховані сенси,
Як і підстави, шукані ретельно з верхів'їв етеру.
Як же його віднайти й утаємнене право збагнути?
- сххх Мовлю... заледве хоч тішусь омані впокорити горде,
Тут його у погоки звивистих слів загорнути
Й у перепонах і ритмах замкнути вірша щільного.
Але ж мене крізь віддалені хащі римського права,
Кличе любов, де ніхто не ступав, намацати стежку.
- сххv Після вже натиском ніг торувати дорогу веліє.
Ти мені... [фрагмент переривається]

Фрагмент III

- схl Світу верховний творець, мій царю священний і батьку,
Влади безмежної стовп, не знаний навіть Олімпу.
Як утворив чоловіка ти на ниві блаженній,
Душу йому дарував разом зі страхом небесним,
Всю її ширину оточив у ущільненім тілі.

- Диво, що хоч почуттям ніяким душа не підвладна,
 Знаками тіла та язика обертанням невинним
 Може бути збагненна нашим чуттям й розумінням.
- cxlv Цим скористається й вільно душа виринає з неволі.
 Сталі й мінливі ознаки її виявляють відкрито,
 Звідси людським почуттям постає вона ніби наочна:
 Як виявляє кивком усю суть речей потаємних,
 Чи язиком розмежовує голос, що рветься із горла,
- cl Або гострѐну тростину виймає й веде крізь простори,
 Аркуша білого полем, де свої сліди залишає –
 Знаки, що голосу мови людської в стежках подібні,
 Щоби колись нагадати спочилого дальнім онукам.
 Значать щось вираз обличчя, кивання й піднята правиця,
- clv Чи не наочніші слів, що в вимові вуста розмикають.
 Звідси і те, що не мало до цього ще жодного сенсу,
 Те відтепер почуттям вже має бути осягненне,
 З ясных зображень речей та відомих загалу позначок.

Фрагмент IV

- Хоче пізнати як хтось гонорового права трибуну,
 cx Спори людей карколомні і їхню працю шляхетну,
 Що усім робить надалі доступними сенси правничі,
 Буде запрошений в суд хтось на тяжби чи серцем палає
 Й злу напередими справу провадити радо візьметься,
- clxv Або ж наказує дух, що у грудях завжди неугамовний,
 Лик похмурий судді прийняти й вуста страхоправні,
 Очі страшні та загрозою сповнені всьому навсібіч;
 Щоби король непокірні народи тримати міг в тиші,
 Чи як урядник князівств те, раптом, докладно вивчає,
 Дати наказ й розладнане зміцнити стерно управління,
- clxx Права і суду навчанням як хтось із них себе присвятить,
 Божую волю мені він знаменням й пророцтвом засвідчив.
 Зверне хай вуха уважні та полум'ям духу натхненні.
 Дам йому стежку просту, в усіх перешкодах безпечну,
 Рівну й дорогу до храмів священних сакрального права,
- clxxv Правді належних, жерець де Астрей кадить фіміамом,
 Цим він високу пошану дає і почесть найвищу
 Діві, що зброєю гнана й злочинством, царину Гігантів,
 За все злодійство їй зненависнілу, лишила, розумна.
- Як по романських містах опануєш латину вульгарну,
 clxxx Бо лиш томи раритетні ще бережуть старожитню,

- І додаси красномовства могутнього — гонор аргоський
 В просторі, вільний, навсібіч і всюдно ширити будеш.
 Щоб нездоланим будь в спорі — диспутів вивчи мистецтво,
 Тут, якщо віриш, то можеш послухати дружніх підказок.
- сlxxxv Виявиш потім потрібний устрій предметів прекрасний,
 Вчити його від початку зовсім не нудно ніколи,
 З досвідом хтось коли в праві на певні порядки звеліє
 Щось поділити тобі, і відразу ти забажаєш
 Всякі подоби речові та рідні предмети злучити,
- схс Слідуй засадам тоді, не гребуй дотепним звичаєм!
 Як і грубішим. Речі як потім взаємно пов'яжеш,
 Мовну будову, в закрутистих слів круговерті, слід буде
 Зразу промовити й всі елементи у зв'язці пізнати,
 Що є важливі. Яка у них влада надійна й правдива.
- схсv Маєш знайти у кінці, що над всім височіє єдине,
 Раджу встежити те та до нього щоразу вертатись,
 Із докладанням всіх сил зі свіжою пристрасною купно.
- Спосіб найліпший у аргументації той, що потрібний,
 Зв'язаний образ, витворений у фігурах троїстих,
- сс Наприкінці його мовити треба, у крайнім пориві.
 Тут лишень я (навчить тебе більше досвід постійний)
 Хочу, щоби голоси розкотились у арочній стелі.
 Й сутичок хочу в запеклих боях язиків войовничих.
- ссv Сильно вкоріною я тебе у ті сенси найглибші,
 В позовах чи у протестах вкладай їх у звичні фігури.
 В спосіб наочний показуй порядок, що схибить нездатний;
 Вправно затримки приборкуй, щоб не блукали свавільно,
 Тільки зважай, тяганина й поквалливих легко спиняє,
 Форми всі ці, як бачиш несталість внутрішніх скріплень,
- ссх Просто порви й оболонці відкинутій ти на заміну,
 Зовнішність іншу звелій одягти та нове обличчя.
 Знову і знов так роби, в тім розмаїтті частіше,
 Прудко кінцівками й тілом усім метушитись не гребуй...
 Поки дотримано всі права і закони дотичні.
- ссхv Формули, скільки б разів вже до них не звертались наочно,
 Часом в твій розум приходять поволі, хоч їх не чекаєш.
 Часто втрапляє до вуст, які будуть казати промову,
 Вираз словесний, що одягнувся в ті самі фігури,
 Й жести так само, бо щодо поєднань звичка найбільша.
- ссхх Поки вправляйся у цьому, хай тільки шаноба до правди
 Буде велика в тобі, звикай будь на доброму боці,

- І всім сумлінням пильнуй брехні перепони ворожі.
Правду утверджуй так само, як всяку брехню відкидаєш.
Міцно триматися формул і способів лиш легітимних
- ссххв Більше ніж вдосталь бажаю тобі, але також важливо
Твій щоби перший позір виявляв ангитези підступні.
Умисли також в словах хитромудрі й обмани лукаві,
Що в своїх скаргах безумці й Ерінія часто жбурляють,
Вмій усе це віднайти, а як знайдеш — відкинуть безжально.
- ссххх І як брехню одягають у обриси, правді подібні,
Жодні пастки та покрови нехай не зіб'ють тебе з шляху.
Хибні плести спростування, добре дізнавшись суть справи,
Вчися; напнуті в умислі злomu й брехні потаємній,
Зашморги всі, щоб бриніли мов струни життя в небезпеці.
- ссхххх Це тобі буде межа і мета для ясного керунку,
Тут вже йде крайній ривок і вершина мистецтва тонкого.
З цього моменту на плідного ритора поле просторе
Входь же і вільно простуй по всіх його нивах безкраїх!
Там буде слів для казання і справ у ширшій достатку,
- ссххІ Цілей натхненних високих й зухвалих промов скерування,
Глибоко в грудях зачатий, дуб ростиме могутній.

FINIS.

Малишев О. О. (Київ). Історія права, зодягнена в гексаметри (переклад поеми Петра Роїзії «De origine iuris»)

Увазі читача пропонується авторський переклад поеми «Про витоки права». Поема була написана латинською мовою орієнтовно в 1540-х рр. Автором поеми є іспанський поет-гуманіст і видатний вітчизняний юрист польсько-литовської доби – Петро Роїзії (бл. 1505–1571 рр.).

Ключові слова: Петро Роїзії, римське право, mos gallicus, ренесансна література, витоки права.

Malyshev O. O. (Kyiv). Historia de derecho vestida en el hexámetro (una traducción del poema de Pedro Ruiz de Moros «De origine iuris»)

Se señala a su atención una traducción del poema “Sobre el origen del derecho”. El poema fue escrita en latín aproximadamente en los años 1540. El autor del poema fue Pedro Ruiz de Moros (c. 1505–1571) – un poeta neolatino aragonés y un notable jurista inextricablemente vinculado con la historia ucraniana de derecho de la época polaco-lituana.

Palabras clave: Pedro Ruiz de Moros, derecho romano, mos gallicus, literatura renacentista, origenes de derecho.

Malyshev O. O. (Kyiv). Legal History in the Hexametrical Vestment (a Translation of the Poem by Pedro Ruiz de Moros «De Origine Iuris»)

A translation of the poem «Concerning the origin of law» is submitted to attention of readers. This poem was written in Latin around the 1540s. The author of the poem was Pedro Ruiz de Moros (1505?–1571) – an Aragon Neo-Latin poet and a famous lawyer, inextricably linked to the Ukrainian legal history of the Polish-Lithuanian period.

Keywords: Pedro Ruiz de Moros, Roman law, mos gallicus, Renaissance literature, origins of law.

---

¹ Марина Сяес Р. М^а, Малишев О. О. De origine iuris: поема Петра Роїзії про історію права. *Пам'ятки права як відображення історичних процесів і рівня культури суспільства: до 500-річчя Реформації: матеріали XXXVII Міжнародної історико-правової конференції, 14–17 вересня 2017 р., с. Колочава* / ред. колегія: І. Б. Усенко (голова), О. О. Малишев (відп. секр.), А. Ю. Іванова та ін. Київ–Херсон: ФОП Грін Д. С., 2017. С. 186–197.

² Petri Royzii Aurei Alcagnicensis Carmina. / ex libris et typis excusis et manu scriptis edidit, praefatione de vita operibusque Royzii commentariisque instruxit Dr. B. Kruczkiewicz. Pars I. Cracovia, 1900. P. 150–158.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Матеріали XL Міжнародної історико-правової
конференції (Умань, 30 травня – 2 червня 2019 р.)

**УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОЗНАВСТВО В
АНТРОПОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ
ПРОСТОРІ: ІСТОРІЯ,
СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ**

*до 70-річчя Інституту держави і права імені
В. М. Корецького НАН України*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

---

*Редакційно-коректорська група: І. Б. Усенко, А. Ю. Іванова,
О. О. Малишев, Є. В. Ромінський
Комп'ютерна верстка – О. О. Малишев*

Підписано до друку 16 грудня 2019 року. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Book Antiqua. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 17,67. Наклад 100 примірників. Замовлення № 3103-327

Видавництво та друк: «ОЛДІ-ПЛЮС»
вул. Паровозна, 46а, м. Херсон, 73034
Свідоцтво ДК № 6532 від 13.12.2018 р.

Тел.: +38 (0552) 399-580, +38 (098) 559-45-45,
+38 (095) 559-45-45, +38 (093) 559-45-45
Для листування: а/с 20, м. Херсон, Україна, 73021
E-mail: office@oldiplus.ua

Редколегія видання може не погоджуватися з окремими положеннями та висновками,
наведеними доповідачами, не обмежуючи, втім, право автора на власну позицію
та можливість наукової дискусії.